

SPIRITUELE ZORG IN HOSPICE DE SCHELP

Inleiding

Deze nota verwoordt de visie van het bestuur van het hospice op spirituele zorg. Ze gaat in op twee thema's: Het eerste thema is de verantwoording van de gebruikte terminologie en de omschrijving van de inhoud van de gebruikte termen. Het tweede geeft de onderscheiden verantwoordelijkheden aan van ieder die bij het hospice betrokken is. In een later stadium zal een en ander waar nodig meer gedetailleerd geformuleerd worden

Definitie van de gehanteerde termen

De zorg die binnen het hospice verleend wordt, kan onderverdeeld worden in verschillende categorieën, die weliswaar op allerlei manieren met elkaar samenhangen, maar voor een beter begrip toch onderscheiden kunnen worden. Deze categorieën zijn:

- *Lichamelijke zorg*
- *Psychische zorg*
- *Sociale zorg*
- *Spirituele zorg*

Voor de laatste categorie wordt opzettelijk niet de term 'geestelijke zorg' gebruikt, omdat deze in het algemeen spraakgebruik vooral betrekking heeft op psychische behoeften.

Spiritualiteit heeft te maken met zingeving en speelt voor veel mensen vooral een rol op de scharniermomenten van het leven. Het draait om vragen als: "Waar leef ik voor; wat is mijn plaats in het grotere geheel; kan lijden een zin krijgen; waarom moet ik sterven?" Spiritualiteit kan vorm krijgen langs de lijnen van een bepaalde religie of levensovertuiging, maar dat is niet noodzakelijk. Behoeftte aan spirituele zorg is algemeen menselijk.

Spiritualiteit is een gelaagd begrip, hier wordt uitgegaan van drie lagen, die overigens niet waterdicht van elkaar gescheiden zijn, als volgt:

- *Situationeel*

In de setting van het hospice komen hier vragen aan de orde komen als: Waarom ik? Moet ik verder, maar voor wie dan? Wil ik de pijn en de dood bewust beleven, of wens ik verdoving?

- *Relationeel*

Hier gaat het om de behoefte om de eindigheid onder ogen te zien van de verschillende relaties die samen een wezenlijk deel van het mens/zijn vormen. Er kan sprake zijn van een verlangen om losse einden af te hechten, dingen recht te zetten, bepaalde mensen te ontmoeten, zaken uit te praten, te vergeven. Of juist niet.

- *Religieus*

Religie, gedefinieerd als "betrokkenheid op een andere, beslissende werkelijkheid", wordt vrijwel altijd gedragen door een gemeenschap, die een bepaald kader van zingeving hanteert met bijbehorende rituelen.

Verantwoordelijkheid voor spirituele zorg in het hospice

De kracht van het hospice ligt mede in het bewust ruimte maken voor spirituele zorg, dat is wat voor veel vrijwilligers aantrekkelijk is. In die zin is spirituele zorg de taak en opgave van iedereen, staf en vrijwilligers die bij het hospice betrokken zijn. Aan de hand van de gelaagdheid van de spiritualiteit kan een taakverdeling gemaakt worden:

1. Zorg voor spiritualiteit op *situationeel* niveau wordt door de staf en alle vrijwilligers geboden. Er zal ruimte gemaakt worden voor gesprek over levensvragen, naar de mate waarin de gasten daartoe in staat zijn en in hun tempo. Naar behoefte wordt hun een luisterend oor geboden, ook als er misschien lange tussenpozen van stilte vallen. Dit vergt van de vrijwilligers zelfkennis en bescheidenheid. De voorbereidingscursus is bedoeld om hen bewust te maken van hun eigen houding tegenover leven en dood (en dus van hun eigen spiritualiteit!) en wil hun tegelijk de openheid leren om de vrijheid van de gasten te respecteren.
2. Zorg voor spiritualiteit op *relationeel* niveau vergt meer terughoudendheid. Dit is namelijk iets wat in feite alleen tussen de gast en zijn/haar naasten kan gebeuren. De trefwoorden hier zijn faciliteren en 'empowerment' en soms ook het bewaken van de grenzen. In een dergelijke situatie wordt van de werkers in het hospice vooral een nuchtere en realistische inschatting van hun eigen capaciteiten gevergd. Het is goed denkbaar dat bepaalde vrijwilligers zich in een vervolgcursus nader voor deze taak bekwamen.
3. Zorg voor spiritualiteit op *religieus* niveau is niet bij voorbaat voorbehouden aan professionele voorgangers. Van vrijwilligers die zich op dit gebied begeven wordt echter wel kennis van zaken en vertrouwdheid met de verschillende religieuze tradities gevraagd. De rituelen zijn zeer uiteenlopend. De christelijke traditie kent bijvoorbeeld bidden, zegenen, Bijbellezen, zalven, waarbij deze handelingen in bepaalde kerkgenootschappen soms voorbehouden zijn aan bevoegde ambtdragers. De Joodse en islamitische tradities kennen eigen teksten en rituelen om het sterven draaglijk te maken. De taak van de werkers in het hospice zal hier eerst en vooral bemiddelend zijn.

Religieuze spirituele zorg

De derde laag van spiritualiteit wordt hier in het bijzonder uitgelicht, omdat het hospice niet op eigen kracht in deze zorgbehoefte kan voldoen. Het is de vraag hoe groot die behoefte zal blijken te zijn. De gasten zullen immers in één van drie categorieën vallen:

- Bij leven niet religieus en bij sterven ook niet
- Bij leven wel religieus en deel uitmakend van een religieuze gemeenschap die bij het sterven de noodzakelijke zorg verleent
- Bij leven geen deel (meer) uitmakend van een religieuze gemeenschap, maar bij sterven geconfronteerd met religieuze vragen en/of behoeften

Alleen t.a.v. gasten uit de derde categorie heeft het hospice mogelijkwijs een zorgtaak te vervullen. Verkennende besprekingen worden gevoerd met voorgangers en vrijwilligers uit de geloofsgemeenschappen in de buurt van het hospice over de vorming van een team dat op afroep beschikbaar is. Of dat metterdaad gevormd wordt, is voor een groot deel afhankelijk van de omvang van de behoefte, die pas zal blijken als het hospice 'in bedrijf' is.

Slotopmerking

Deze nota verkent het veld van de spirituele zorg allereerst voor de gasten van het hospice en daarvan afgeleid voor hun naasten. De behoefte aan spirituele zorg bij de vrijwilligers (en eventueel ook bijvoor de professionele zorgverleners) wordt niet vergeten, maar de regeling hiervan zal t.z.t. vastgelegd worden als een onderdeel van het vrijwilligersstatuut.